

UDK 811.163.6'342.41

Tatjana Srebot Rejec

Filozofska fakulteta v Ljubljani

O SLOVENSKIH SAMOGLASNIŠKIH SESTAVIH ZADNJIH 45 LET

Članek vsebuje pregled slovenskih samoglasniških sestavov za knjižno slovenščino, kot sta jih podala Jože Toporišič in Jakob Šolar v zadnjih 45 letih, in predlaga novo interpretacijo, ki temelji na knjižni slovenščini, kot se dejansko govori v Ljubljani.

The paper gives a survey of the Slovene vowel systems in Standard Slovene as described by Jože Toporišič and Jakob Šolar in the last 45 years, and proposes a new interpretation based on Standard Slovene as it is actually spoken in Ljubljana.

V naslednjem se nameravam ukvarjati predvsem s slovenskimi samoglasniškimi sestavi, kot sta jih v svojih delih prikazala naša dva najbolj znana fonetika tega obdobja Jože Toporišič in Jakob Šolar.¹ Ker sta oba rojena govorca slovenskega jezika, lahko pričakujemo, da nimata samo teoretičnega in fonološkega znanja, ampak tudi posluh za lastnosti slovenskih samoglasnikov. Od fonetikov tujcev lahko pričakujemo zanimive fonološke rešitve, fonetična slušna plat glasov pa jim je teže dostopna.

Prvi meni znani Toporišičev prikaz slovenskih samoglasnikov v sicer samo naštevalni obliki je izšel leta 1960 v Scandoslavici v njegovi nemško pisani oceni glasoslovnega dela Bajec-Rupel-Kolaričeve Slovenske slovnice iz leta 1956. Njen slovenski prevod je objavljen v Toporišičevi zbirki glasoslovnih razprav (Toporišič 1978: 14–20). Ko je naštel 22 soglasniških fonemov, nadaljuje:

Poleg tega je od samoglasniških fonemov 7 dolgih naglašanih /i:/, /e:/, /ɛ:/, /a:/, /ɔ:/, /o:/ in /u:/, 6 kratkih naglašanih: /i/, /e-ɛ/, /a/, /ɔ-o/, /u/, /ə/ ter 6 nenaglašanih: /i/, /ɛ/, /a/, /ɔ/, /u/ in /ə/. Na dolgih samoglasnikih sta še dva tonema, od katerih je eden rastoč /ˈ/, drugi padajoč /ˋ/. Tako je v slovenščini 34 razločevalnih prvin.

To se pravi: 22 soglasnikov, 8 samoglasnikov, 2 tonema, dolžina in naglas. Glede na možne kombinacije prozodičnih lastnosti dolžine in naglasa, ki jima obema priznava fonološko veljavo, razvršča torej Toporišič v skladu s tradicionalno slovnico slovenske samoglasnike v tri sestave: naglašene dolge, naglašene kratke in nenaglašene kratke. Oba tonema pri tej razvrstitvi nista upoštevana.

V Toporišičevem delu Slovenski jezik na pločama, ki je izšlo naslednje leto v Zagrebu (Toporišič 1961: 19), ima naslednjo skico slovenskih samoglasniških sestavov:

[i:]	[u:]	[I]	[U]	[I]	[U]
[e:]	[o:]	[e]	[ə]	[o]	[ə]
[ɛ:]	[ɔ:]	[ɛ]	[ɔ]	[ɛ]	[ɔ]
[a:]		[a]		[a]	

¹ Zahvaljujem se Janezu Orešniku, da je prebral članek.

Vsi glasovi so v oglatih oklepajih, kar pomeni fonetičen zapis. Iz komentarja je razvidno, da imamo pri naglašanih dolgih in nenaglašanih opraviti hkrati s fonemi, medtem ko zapisi [e], [ɛ] in [o], [ɔ] v sestavu naglašanih kratkih samoglasnikov označujejo, kot pravi Toporišič v komentarju, samo dva fonema, ker sta *e* in *ɛ* ter *o* in *ɔ* v komplementarni distribuciji. Znak *I* in *U* v tem prikazu mu pomenita znižan *i* in *u*. Hkrati razloži, da sta naglas in dolžina fonološkega značaja.

V Slovenskem knjižnem jeziku 1 (Toporišič 1965: 121) prikazuje Toporišič tri samoglasniške sestave slovenskega knjižnega jezika takole:

Samoglasniki

Dolgi naglašeni				Kratki naglašeni			Nenaglašeni	
í		ú		ì/I		ù/U	i/I	u/U
é		ó		è	è	ò	ə	
	ê	ô		è	è	ò	e	o
		á		à	à		a	

Ker glasovi niso v nikakršnih oklepajih, je odprto, ali so fonemi ali alofoni oziroma, kateri so fonemi in kateri alofoni. Iz besedila na str. 126 pa je razvidno, da sta *è* in *ò* srednje ozka ali nevtralna alofona širokega *è* in *ò*, ki se pojavita le pred istožnim *j* oziroma *u*. Prav tako dve varianti ima tudi *à*, povsem odprto *à* in nekoliko zvišano *à*, ki je položajna varianta, kot zvezo na strani 126. Alofonski status obeh *i*-jev in *u*-jev v obeh sestavih kratkih samoglasnikov pa je prikazan s poševno črto med variantama in torej oba skupaj sestavljata fonema /i/ in /u/. Znak *e* in *o* v nenaglašeni sestavi označujeta izrazito odprta samoglasnika, kot je razvidno že iz lege v samoglasniškem trikotniku in kot Toporišič izrecno omenja na strani 127.

V Toporišičevi Slovenski slovnici (Toporišič 1991: 65) so trije samoglasniški sestavi prikazani takole:

N a g l a š e n i				Nenaglašeni	
Dolgi		K r a t k i			
í		ú		ì	ù
é		ó		è	ò
	ê	ô		è	ò
		á		à	
				i	u
				e	o
				a	

Potrditev sestavov z besedami:

píti	píti	píti	sít	kùp	izíti	umíku
péti	póti		kàs		temáčen	
pêti	pôti		zèt	tòk	jezíke	kosílo
páti			bràt		pazíta	

Iz besed k tem sestavam je jasno razvidno, da imajo vsi glasovi fonemsko veljavo. Kratki, naglašeni in nenaglašeni, vsebujejo iste foneme.

Če sedaj povzamemo: V vseh prikazih loči med tremi sestavi.

1. Sestav naglašanih dolgih samoglasnikov je v vseh prikazih vseskozi enak in vsebuje 7 glasov (brez *ə*-ja), najsi so fonetično ali fonemsko označeni ali pa sploh niso označeni.

2. V zapisih sestava kratkih naglašanih samoglasnikov je nekaj sprememb: v nizu iz leta 1960 vsebujeta fonema /i/ in /u/ samo eno vrsto glasu (= visoki *i* in *u*). V zapisu iz leta 1961 sta oba kratka *i*-ja in *u*-ja (naglašena in nenaglašena) prikazana samo v znižani varianti, v prikazu iz leta 1965 sta podani obe varianti *i*/ in *u*/U v obeh sestavih; zožena alofona kratkega naglašenege *è* in *ò* sta v Toporišič 1960, 1961, 1965; v 1965 še varianta *à*-ja \wedge . V fonemsko zastavljenem prikazu (Toporišič 1991) vsi ti alofoni odpadejo. V komentarju pa jih vse dopušča kot alternativni izgovor v določenih fonetičnih realizacijah. O aktualnosti oziroma neaktualnosti teh alofonov pa govori v predavanju tujim slavistom v (Toporišič 1973: 15).

3. V vseh zapisih nenaglašanih samoglasnikov obstaja od srednjih le nizki odprti par, čeprav je včasih označen z ε , ɔ ali pa z *e*, *o*. Glede kvalitete obeh glasov pa posebej poudarja njuno izredno odprtost (Toporišič 1965: 127), da celo večjo odprtost nenaglašanih kot naglašanih (Toporišič 1991: 43).

T.M.S. Priestly (1993: 392) se v svojem prikazu slovenskega glasovnega sestava povsem drži Toporišiča (Toporišič 1991).

Zanimive so rešitve Roberta Hammela in Wernerja Lehfeldta v njuni razpravi Sestav tvorbe sedanjiških oblik v slovenščini (1995) v zvezi s premenjavanjem med *e* – ε in nenaglašanim *e* ter med *o* – ɔ in nenaglašanim *o*, ki je tako zelo splošno pri slovenskem glagolu. Seveda v svojem prikazu slovenskega samoglasniškega sestava zajemata iz Toporišiča. Če navedem njune pasuse, ki se dotikajo tega (306):

Na večje težave zadevamo pri zapisovanju slovenskih glagolov glede fonološke razlage samoglasniških fonemov. Samoglasniški sestav se da deliti na tri podsestave:

1. dolgi samoglasniki, ki se pojavijo le naglašeni: /i:/, /e:/, /ɛ:/, /a:/, /o:/, /ɔ:/, /u:/, /ɯ:/. 2. Kratki naglašeni samoglasniki, tu najprej v fonetičnem prikazu: [i], [ɛ], [a], [ɔ], [u], [ɯ]. Če to razlagamo fonološko, vidimo, da gre za nasprotje v odprtostni stopnji pri /e:/ in /ɛ:/ oz. /ɔ:/ in /o:/, ki se pri kratkih samoglasnikih nevtralizira. Toporišič (1978: 19) to predstavlja kot: /i/, /e-ɛ/, /a/, /o-ɔ/, /u/, /ɯ/. 3. Kratki nenaglašeni samoglasniki fonetično: [i], [ɛ], [a], [ɔ], [u], [ɯ], torej enako kot pri kratkih naglašanih, in ista je tudi fonološka razlaga: /i/, /e-ɛ/, /a/, /o-ɔ/, /u/, /ɯ/. Glede na pri 2. in 3. opisane razmere iz pravopisnega prikaza ni mogoče ugotoviti, za kateri fonem gre /.../. Primeri kot *peljāti*, fonetično [pɛlj'a:ti], fonološko (po Toporišiču, glej zgoraj) /p(e-ɛ)lj'a:ti/, 1.os.ed.sed. /p'e:lj(e-ɛ)m, toda velelnik /p'ɛ:lj/ in deležnik /p'ɛ:ljal/, ali /.../ h(o-ɔ)t'e:ti/ /.../ /h'o:č(e-ɛ)m/, toda velelnik /h'ɔ:ti/, kažejo, da ni mogoče na podlagi *e* in *o* velelnika ali sedanjika sklepati o ustreznem fonemu v nedoločniku. /.../ Z naslonitvijo na nekatere zastopnike moskovske fonološke šole, ki vzpostavljajo t. i. nadfonem, če se na podlagi absolutne fonološke nevtralizacije ustrezni fonem ne more določiti, bomo za nevtralizacijo e in o fonemov v slovenščini nastavili nadfoneme E in O (podčrtala T. S. R.). V bistvu gre tu za grafično konvencijo: lahko bi jih po Toporišiču tudi zapisovali kot /e-ɛ/ oz. /o-ɔ/ ali pa na kak drug način.

Poleg Toporišiča se je z istimi problemi ukvarjal od Toporišiča znatno starejši Jakob Šolar med drugim tudi v uvodu v Slovenski pravopis 1950 (54–56) in še izčrpnjeje v izdaji leta 1962 (14–19). Tako kot Toporišič razvršča glasove v tri sestave in jih navaja brez uvrstitve v foneme ali alofone. V izdaji iz leta 1950 navaja

med kratkimi naglašeni tudi položajno zožena \acute{e} in \acute{o} , in med nenaglašeni sta e in o v višini ∂ -ja, na pol poti med $i - a$ in $a - u$.

Samoglasniki knjižne izreke so torej:

p o u d a r j e n i						nepoudarjeni		
dolgi			kratki					
í	é	ó	ú	ì	è	ù	i	u
	ê	ô		è	à		e	o
	á			à			a	

Grafično še bolj drastično prikaže kvalitete razlike med samoglasniki vseh treh sestavov v izdaji iz leta 1962:

visoki	í	é	ó	ú	ì	ù	i	u
srednji						è	e	o
nizki		ê	ô		è	ò		a
po trajanju	dolgi			kratki				
po poudarku	poudarjeni					nepoudarjeni		

Največjo izrazitost dolгих, manjšo kratkih naglašeni in najmanjšo nenaglašeni pripisuje postopnemu zmanjšanju odzvočnega prostora v ustih pri njihovi artikulaciji. Tako v drugem sestavu pomika samoglasnike proti sredini, kar še stopnjuje v tretjem ter pri tem pomakne nenaglašene e in o proti srednji legi. O njuni kvaliteti pravi:

Nepoudarjeni samoglasniki so prav tako po večini široki. Na njihovo kakovost ni treba posebej paziti. Zato jih tudi posebej ne označujemo, čeprav so v različnih glasovnih legah in v zlogih pred poudarkom nekaj ožji. (Podčrtala T. S. R.) (1950: 54).

Pri opisu samoglasnikov iz leta 1962 pravi, da sta nenaglašena e in o srednja glasova (1962: 16, 18). S tem izrazom hoče povedati, da sta v nasprotju z \acute{e} in \acute{o} , ki sta visoka in z \acute{e} in \acute{o} , ki sta nizka. Toporišič tega ni sprejel in v (Toporišič 1965: 127) nastopa proti zoževanju srednjih nenaglašeni samoglasnikov pod vplivom gorenjskega narečja. Šolar je bil namreč Gorenjec. Izraz *srednji* mu pomeni samoglasnike med visokima i , u in nizkim a .

Akustična raziskava o trajanju samoglasnikov v knjižni slovenščini (Srebot Rejec 1988: 19–33, 211–227)², kot se govori v Ljubljani, mi je pokazala, da govorci ne

²Povzetek ugotovitev v zvezi z dolžino samoglasnikov v tej raziskavi: Naglašeni samoglasniki trajajo dalj kot nenaglašeni, ker naglas močno podaljša trajanje samoglasnika. Podaljšanje samoglasnika je posledica ne pa vzrok naglasa. Naglašeni samoglasniki so dolgi, ker so naglašeni, niso pa naglašeni zato, ker so dolgi. Naglašeni samoglasniki v enakih pogojih (n.pr. v isti okolici) ne trajajo enako dolgo. Razmerje trajanja med njimi je odvisno od kvalitete samoglasnika; /a/ n.pr. traja dalj kot /i/ ali /ə/ v istih pogojih. Primeri *pas*, *piš*, *pəs*. Ta lastnost samoglasnikov je predvidljiva in spada zato v fonetiko, ne pa

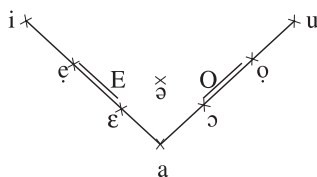
delajo razlike med naglašeni dolgimi in naglašeni kratkimi samoglasniki v končnih zlogih. Dolžina ni fonološko relevantna, ampak samo naglas. Rezultat te raziskave je: ozka /ɛ/ in /o/ se lahko pojavita samo v naglašenem položaju in sta zato vedno »dolga« (= v fonetičnem pomenu). Vsi drugi samoglasniki /i, ε, a, ɔ, u, ə/ se lahko pojavijo v naglašenem ali nenaglašenem položaju in so lahko »dolgi« ali »kratki«, odvisno od tega ali so naglašeni ali nenaglašeni.

Na podlagi teh ugotovitev imamo torej v knjižni slovenščini, kot se govori v Ljubljani, dva sestava slovenskih samoglasnikov: naglašene in nenaglašene. Naglašeni je lahko vseh osem samoglasnikov /i, ɛ, ε, a, ɔ, o, u, ə/. Nenaglašeni pa je samo šest, ker sta /ɛ/ in /o/ lahko samo naglašena. V nenaglašenem položaju imamo fonološko samo en *e* in *o*, to se pravi, da je razlika med ozkim in širokim *e* in *o* v tem položaju ukinjena. Tu ni več besedno razlikovalne funkcije med ozkim in širokim izgovorom. Ker so nenaglašeni glasovi manj izraziti kot naglašeni, niso tako periferni (obrobni), ohlapnejši izgovor jih »vleče« v centralnejšo (osrednejšo) lego. To je n.pr. lepo razvidno iz formantne slike slovenskih naglašeni in nenaglašeni samoglasnikov, ki sem jo napravila na podlagi Toporišičevega izračuna formantnih frekvenc (Srebot Rejec 1988/89, na notranji platnici po strani 128), čeprav ni nujno, da se razvrstitev formantnih stičišč vedno ujema s slušnim vtisom. Fonetična realizacija nenaglašeni *e*-jev in *o*-jev torej iz dveh razlogov ni več tako jasna: 1. Ker nenaglašene samoglasnike izgovarjamo ohlapneje. 2. Ker nimamo več dveh fonemov v sprednjem in zadnjem srednjem artikulacijskem območju samoglasniškega trikotnika. Fonetično se nenaglašeni *e*-ji in *o*-ji v izgovoru govorcev knjižne slovenščine gibljejo v območju med ozkim in širokim *e*-jem oz. *o*-jem naglašeni zlogov in ne dosejajo izrazitosti nobenega od obeh.

v fonologijo. – V slovenščini so odprti zlogi na splošno daljši kot zaprti, n.pr. *žep* – *žepa*, *miš* – *miši*, *sok* – *soka*, *grd* – *grda*. Tudi ta lastnost je predvidljiva. So še druge predvidljive lastnosti, ki vplivajo na trajanje samoglasnikov a imajo manjšo težo.

Fonološko razlikovanje med dolgimi in kratkimi samoglasniki je v tradicionalni slovnici omejeno na zadnji ali edini naglašeni zlog. Po tej teoriji ima torej tukaj trajanje samoglasnikov besedno razlikovalno funkcijo, imamo minimalne pare besed, ki se pomensko ločijo samo po trajanju. Take besedne pare najdemo s samoglasniki /i/, /u/ in /a/. Z /ɛ:-/ɛ/ in /ɔ:-/ɔ/ ni minimalnih parov. Dolžina/kračina tu s fonetičnega stališča ni predvidljiva, v istem položaju je lahko kratek ali dolg samoglasnik, odvisno pač od pomena besede.

Kako velika mora biti razlika v trajanju? Tako velika, da je za vsakega uporabnika jezika (tudi za fonetično »naivnega«) zaznavna in da jo v skladu s pomenom besede dela sam. Primerjaj nemško *Bann*, *alle* (kratko) z *Bahn*, *Aale* (dolgo). Taki pričakovani minimalni pari v knjižni slovenščini so n.pr. *sit* (sem te) – (pet) *sít*; *kùp* (gnoja) – (na) *kúp* (v trgovini); (moj) *bràt* – (grem jagode) *brát*. Narečni refleksi *sət*, *kəp*, *brət* dokazujejo, da je tu nekaj bil kratek samoglasnik. Da pa dokažemo fonemsko (besedno razlikovalno) funkcijo trajanja slovenskih samoglasnikov v današnji slovenščini, jo morajo v svojem govoru delati današnji uporabniki knjižne slovenščine v *po kvaliteti enakih samoglasnikih*; torej *moj bràt* s kratkim *a*-jem in *jagode brát* z dolgim itd. Meritve izgovora mojih treh govorcev (Jernej Pikl, Slobodan Kaloper, Nace Junkar) so mi pokazale, da v njihovem govoru v tem pogledu ni sistema. V knjižni slovenščini, kot se govori v Ljubljani, ne razlikujemo več med dolgimi in kratkimi samoglasniki.

e (oz. *o*) v nenaglašenem položaju ni po kvaliteti identičen niti z ozkim niti s širokim *e*-jem (oz. *o*-jem); deli pa z njima, oz. vežeta ga nanju skupni lastnosti srednjost in sprednjost (oz. zadnjost), ki jih imajo samo ti glasovi in noben drug. Ker širina oz. ožina izgovora ni pomensko razlikovalna in ker tudi kot nenaglašen glas ne dosega take izrazitosti kot naglašen, je tudi vseeno, kako ju izgovarjamo in njuni kvaliteti posvečamo manj pozornosti, saj je brez vpliva na pomen besede. Dobil smo vmesni glas, ki vsebuje lastnosti obeh, nadfonem, ali kot pravi temu Trubetzkoy, arhifonem (Trubetzkoy 1938 oz. 1971: 71). Da gre tukaj za širši pojav kot je morfofonemsko premenjavanje, nam dokazujejo taki minimalni pari povsem nesorodnih besed kot so /peta/ in /pɛta/ ali /mora/ in /mɔra/.

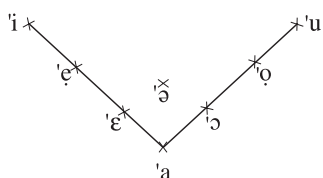

Do teh dveh arhifonemov pride po ukinitvi kontrasta med fonemskima paroma. Rezultanta je glas, ki po svoji kvaliteti ne sovpa, ni identičen, z nobenim od obeh fonemov, ampak je nekaj vmesnega (Trubetzkoy 1971: 72).

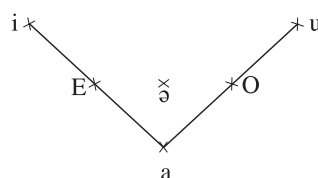
Primerjaj naglašene ozke in široke *e*-je in *o*-je z nenaglašeni v naslednjih primerih. Fonetično označeni so samo izrazito ozki *e*-ji in *o*-ji [ɛ, ɔ]: *pɛt*, *petero*, *petica*, *ena*, *enica*, *enoten*, *sedem*, *sedmero*, *sedmica*, *žena*, *ženski*, *ženica*, *kmet*, *kmɛta*, *kmetica*, *lep*, *lepota*, *lepotica*, *mora*, *mɔra*, *mo'rala*, *sɔdim*, *sodba*, *sodnik*, *ɔbla*, *obala*, *oblíž*, *pogovor*, *govornik*, *govorica*, *sɔk*, *sokovnik*. V prednaglasju so realizacije bliže zaprtima /ɛ/, /ɔ/, v ponaglasju pa odprtima /e/, /o/, kot je to že ugotovil Šolar.

Realen, z dejstvi usklajen zapis današnjega slovenskega knjižnega samoglasniškega sistema, kot se govori v Ljubljani, bi po vsem tem bil:³

1. Naglašeni samoglasniki

2. nenaglašeni samoglasniki

³Ta prikaz pa je še vedno stiliziran, kot so vsi samoglasniški trikotniki mojih prednikov. V realnejšem bi se slovenski *ɔ* znatno znižal, saj je knjižni *ɔ*, kot se govori v Ljubljani, avditivno bliže *a*-ju kot *o*-ju. (Glej tudi Srebot Rejec 1988/89: 61.)

Če se ozremo širše po Sloveniji, je iz samoglasniških sestavov slovenskih narečij razvidno, da se je pogosto kvantitetna opozicija (naglašeni dolgi : naglašeni kratki) zlasti v osrednjih slovenskih narečjih z redukcijo kratkih naglašanih samoglasnikov v /ə/ spremenila v kvalitetno. Tako ne moremo več govoriti o kvantitetni opoziciji, čeprav je /ə/ po svojem inherentnem trajanju izrazito kratek, kar pa je povezano z njegovo kvaliteto in ni več samostojna spremenljivka. Po drugi strani pa je zlasti v mnogih štajerskih govorih samoglasniška kvaliteta sicer ohranjena v zadnjih zlogih, dolžinska opozicija pa je ukinjena:

Najbolj razširjena dialektična kvantitetna sprememba pa je podaljšanje kratkoakcentuiranih končnih vokalov (brät>brât). Značilna je zlasti za velik del štajerskih govorov, vsaj deloma pa se uveljavlja tudi drugod posebno v primorskih in istrskih govorih. (Logar 1993: 12).

To velja tudi za večino prebivalstva drugega največjega mesta Slovenije, za Maribor, kot je zapisala Zorkova v svoji knjigi *Narečna podoba Dravske doline* (1995: 346).

To pomeni, da izgovorne težave s predpisanim razlikovanjem med dolgimi in kratkimi po kvaliteti enakimi samoglasniki v zadnjem zlogu niso omejene samo na govorce knjižnega jezika v Ljubljani, ampak zajemajo večji del Slovencev. Čim globlje v podzavesti govorcev so značilnosti kakega jezikovnega sistema, tem težje je teoretično ex cathedra nanje vplivati. Ker spada kvantiteta med prozodične lastnosti, ki so posebej globoko zakoreninjene v zavesti govorca, se jih je praktično nemogoče otresti. Zato se vprašamo, kakšen smisel ima predpisovati nekaj, kar govorec ne more (ne zna) upoštevati (uresničiti)?

NAVEDENKE

- A. BAJEC, R. KOLARIČ, M. RUPEL, J. ŠOLAR, 1968: *Slovenska slovnica*. Ljubljana.
- R. HAMMEL, W. LEHFELDT, 1995: Sestav tvorbe sedanjskih oblik v slovenščini. *Slavistična revija* 43. 303–318.
- T. LOGAR, 1993: *Slovenska narečja*. Ljubljana.
- PRAVOPIS, 1950: *Slovenski pravopis*. Ljubljana. F. Ramovš et al.
- PRAVOPIS, 1962: *Slovenski pravopis*. Ljubljana. A. Bajec et al.
- T. M. S. PRIESTLY, 1993: Slovene. B. Comrie, G.G. Corbett, eds. *The Slavonic Languages*. London – New York. 388–451.
- T. SREBOT REJEC, 1988: *Word Accent and Vowel Duration in Standard Slovene. An Acoustic and Linguistic Investigation*. München.
- – 1988/89: Kakovost slovenskih in angleških samoglasnikov (kontrastivna analiza obeh sestavov po njihovi kakovosti s stališča akustične, artikulacijske in avditivne fonetike). *Jezik in slovstvo* 34. 57–64 in na platnicah po strani 128.
- J. TOPORIŠIČ, 1961: *Slovenski jezik na pločama. Izgovor i intonacija s recitacijama*. Zagreb.
- – 1965: *Slovenski knjižni jezik I*. Maribor.
- – 1973: Stilna vrednost glasovnih, (pravo)pisnih in naglasnih variant slovenskega knjižnega jezika. *IX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Predavanja*. Ljubljana. 15–27.
- – 1976, 1984, 1991: *Slovenska slovnica*. Maribor.

- 1978: Problemi slovenskega knjižnega jezika. *Glasovna in naglasna podoba slovenskega jezika*. Maribor. 14–20.
- 1978: Samoglasniški formanti slovenskega knjižnega jezika. *Glasovna in naglasna podoba slovenskega jezika*. Maribor. 122–140.
- N. S. TRUBETZKOY, 1971: *Grundzüge der Phonologie*. 5. izd. Göttingen.
- Z. ZORKO, 1995: *Narečna podoba Dravske doline*. Maribor.

SUMMARY

Standard Slovene has 8 vowel phonemes /i/, /e/, /ɛ/, /a/, /ɔ/, /o/, /u/, /ə/. According to traditional grammar they form three vowel groups because word stress and vowel length are phonologically relevant: (1) Stressed long vowels (7 phonemes: /i:/, /ɛ:/, /é:/, /á:/, /ó:/, /ú:/; no ə). (2) Stressed short vowels: (6 phonemes: /i, è, à, ò, ù, ə/; no ɛ and o). (3) Unstressed short vowels (the same vowels as in group 2). In non final position stressed vowels are always long (except /ə/), while in final position or in monosyllabic words they can be either long or short: vowel length is distinctive here. According to Toporišič /ɛ/ and /ɔ/ are of a more open quality in unstressed position than when stressed, while Šolar asserts just the opposite. Since the phonemic distinction between /e/ and /ɛ/, and /o/ and /ɔ/ is abolished in unstressed position it does not matter how open or close they are pronounced.

The author agrees with Jakob Šolar that in unstressed position the difference between close and open mid vowels disappears. They are neutralized into the archiphonemes /E/ and /O/, which are neutral with respect to open/close. They can be realized anywhere within the vowel range open/close without ever reaching the two extreme values. It is also wrong to assert that /ə/ behaves unsystematically. It is true that it is shorter than any other vowel, this being an inherent and typical property of /ə/, a consequence of its quality, predictable, and thus pertaining to phonetics and not to phonology. But just as any other vowel /ə/ is also lengthened when stressed.

The author's experimental phonetic analysis (Srebot Rejec 1988) has proved that in Standard Slovene as spoken in Ljubljana, length in final syllables is no longer distinctive. In the central Slovene dialects the old phonologically relevant quantity distinction has often developed into a qualitative one. On the other hand, in many Styrian dialects even nowadays there exists no quality difference between the historically long and short vowels, while the quantity distinction has been lost. So these speakers are also unable to produce the prescribed quantity difference in their speech. Thus it is only logical to ask what sense there is in prescribing such a difference if the majority of Slovene speakers are unable to produce it?

A realistic representation of the current Slovene vowel system would thus contain only two groups: (1) stressed vowels, which are automatically long (/i:/, /é:/, /ɛ:/, /á:/, /ɔ:/, /ó:/, /ú:/, /ə/); and (2) unstressed vowels, which are automatically short (/i, /E/, /a/, /O/, /u/, /ə/).